



# Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Polgár Géza*  
Cím: *Fricsay Richárd*

Forrás: *Magyar Hírlap*

*Bn*  
(Helv)

*1943 II. 10*  
(Idő)

(Köt. v. füz.)

## Osztályozás

Tárgy

*92*

Hely

*Fricsay Richárd*

Idő

*"1943"*

Személy

## Fricsay Richárd elbeszéli elete eseményeit

Katonakarmesterekről vagy nagyon ritkán, vagy sohasem esik szó, hacsak az illető nem egy *Lehár* Ferenc, aki pedig nemcsak maga, hanem *apja*, sőt *nagyapja* is katonakarmester volt. A katonakarmester — úgy tetszik — parancsot kap és az a feladata, hogy azt teljesítse. Teljesíti is, ámbar közben egész pályája során, ő maga mégis csak *művészember*, akinek a művészi tevékenysége pedig olyannyira egyéni, hogy azt parancsral alig lehet fejleszteni, vagy pláne kivívraoztatni.

Katonakarmestereink közül ezúttal az „örök fiatal” *Fricsay* Richárdot szólaltatjuk meg, aki a magyar királyi budapesti 1. honvéd gyalogezred zenekarának, a híres-nevezetes néhai *dezséri Bachó* István után, *huszonegy évig* volt a karmestere és aki harminchárom év szolgálatát után, nyolc évvel ezelőtt, hatvanhét éves korában nyugalomba vonult.

A ma hetvenöt éves *Fricsay* Richárd tehát, aki ugyan nem magyar földön, hanem a morvaországi *Kremsierben* született 1867-ben, ennek ellenére, mint magyar királyi honvédkarmester szívvel-lélekkel a magyar zeneéletet szolgálta. Ma is friss elaszticitással tevékenykedik és eltekintve igen jelentős zeneszerzői, karmesteri és főként zenésznevelői működéséről, két fiában: ifj. *Fricsay* Richárd, alezredes, a Folyamérők zenekarának igazgatója, valamint *Fricsay* Ferenc szemé-

lyében, (aki a szegedi s. honvéd gyalogezred zenekarának karmestere, tehát mindketten katonakarmesterek) nevének fennmaradását is biztosította.

### Ferenc József ajándéka

*Fricsay* Richárd maga, korán kezdte pályáját. Nyolc éves kislány volt, amikor már mint jeles hegedűs, zongorista és énekes feltűnt. Különösen csodaszépen csengő szopránhangja ejtette bámulaiba környezetét, úgy, hogy vagy négy évig a kremsieri *Liechtenstein* hercegi énekes konviktus dédelgetett énekes vendége volt. Tizenhat éves ifjú korában *Olmützben*, *Doorsák* és *Smetana* egyik kitűnő tanítványa: *Nesvera* József avatta be a zeneszerzés mesterségébe titkaiba és egy évvel később önként jelentkezett katonazenészsnek, szólóhegedűsnek a 100-ik közös gyalogezred zenekaránál, ahol *Kaiser* Emil volt a karmestere, aki viszont nem kisebb zenei tilánnak, mint *Wagner* Richárdnak volt a nővendéke...

*Fricsay* Richárd itt nemcsak mint szólóhegedűs, hanem hamarosan mint karmester is szerepelt, sőt hároméves katonáskodásának letelte után, húszéves korában, ugyanabba az iskolába, ahol zenei tanulmányait megkezdte, tanárrá, újabb egy esztendőre pedig a legkitűnőbb morvaországi (*Wsetini*) *Thonet*-féle zenekar karmesterévé ne-

vezték ki. Itteni működésének egyik legnevezetesebb eseményéről ő maga így emlékezik meg:

— Felejthetetlen emlékem marad örökké — ámbar több évtizedes katonakarmesteri működésem teli s teli van érdekes emlékekkel —, hogy amikor vagy negyvenöt évvel ezelőtt *I. Ferenc József* az ott 'efolytatott császárgyakorlatokon éppen az előkelő *Thonet*-ház vendége volt és ahol akkor jómagam zenekarammal az egész udvar három napos ott tartózkodása alatt az udvari ebédek hangversenyeket adtam, a Felség, amikor távozott, újra kísértelt a fogatából, egyenesen felém tartott és általános felülést kelte megköszönte a hangversenyeket. Sőt, amikor a legmagasabb kitüntető elismerését a legnagyobb nyilvánosság előtt fölmáesolta, rövidesen főhadsegéde, *Paar* Ede gróf lépett oda hozzám és a Felség pompás briliánsokkal kirakott aranygyűrűjét nyújtotta át. Öfelsége látható legmagasabb elismerése jeléül... Ezt a gyűrűt, amelyen az *I. F. J.* monogrammmal fölött a császári korona ékeskedik, Feri fiának ajándékoztam...

Talán érdekes, hogy a *Thonet*-ház fője *Thonet* Ede maga is ismert bécsi komponista volt és akinek legalább százegynéhány művét hangszereltem meg *nagyzenekarra*.

Akkortájt ott élt *Székesfehérvárolt Erzsébet* Amália főhercegnő, *I. Ferenc* József unokahúga, *Liechtenstein* her-

cég műve, aki kerésemre készséggel vállalta a Filharmóniai Társaság fővédnökségét. Nagy esemény volt ez akkor! De a főhercegnő ezt annál is inkább megtehetta és jómagam erre annál is büszkébb voltam, mert a fenséget két esztendőig én tanfolttam hegedülni, viszont nem hagyhatom említetlenül, hogy a fenséges asszony rendkívül muzikális volt és valóban kitűnően hegedült. De büszke vagyok arra is, hogy katonáéknál kezdettől fogva arra törekedtem, hogy a fiatal magyar gyerekekkel megszerettessem a zenét. Ez pedig főként olyformán sikerült, hogy egész csapat fiatal embert — persze csak olyanokat, akikben volt némi muzikalitás és jó hallásuk is volt —, egyszerűen „befogtam” valamelyik neki tetsző hangszer megtanulására, kiképeztettem, többekkel magam is foglalkoztam és ahogy jó ideig a honvédenekarban működtek, idővel közülök igen sokan a budapesti zenés színházak zenekarában, de még az Operában is, sőt külföldön is igen előnyösen elhelyezkedtek.

Ez a tevékenységem, illetve az ebből fakadó eredmény feltűnt akkori kerületi parancsnokomnak, a tudós akadémikus *Rónay Horváth* Jenő ezredesnek is, aki miután személyesen is meggyőződött arról, hogy embeceim, illetve zenészeim java, mind magyar állampolgár volt, ezért a munkásságomért a koronás arany érdemkeresztrel való kitüntetésre terjesztett fel, amit meg is kaptam.

Ha meglehetősen ismert is a híres és kitűnő budapesti 1. honvédenekar művészi munkája — jegyzem meg —, mégis nyilván sokakat érdekelne annak egy-egy nevezetesebb

mozzanata. Talán mondana ezekről valamit?

— Készséggel. Hát nem mondom, most már, hogy nyugalomba vonultam és még hozzá el is multam hetvenöt éves, úgy, hogy csakadomban immár a — *dédapai* tisztet töltöm be, nem mondom, jól esik nagyon, hogy még nem feledkeztek meg rólam és még jobban, hogy a nyilvánosság előtt ráemlékezhetem néhány nevezetesebb művészi ténykedésemre, szerényen szólva sikeremre is. Sőt nemcsak a magamé, hanem a közönség részéről szinte dőcegetett és hál' Istennek nagyon megbecsült honvédenekarára, annak minden egyes zenésze, akik egytől-egyig kiváló magyar tehetségek voltak. Hogy csak a nevezetesebb eseményekről szóljak, míg a legtöbb katonazenekar javarészt csak a könnyebb fajsúlyú zenedarabokat és főként indulókat, efféléket kultiválta, jómagam a magasabbrendű zenei alkotások közül rengeteget vittem fel műsoromba. Így a *Nürnbergi baba* operát én tanfolttam be és dirigáltam is vagy hatvanzor. Többször vezényeltem *Grieg* Peer Gyntjét és mindannyiszor általános elismerést aratott zenekarom. Az idehaza adott rengeteg zenekari hangversenyen kívül 1917-ben jólékonyeslú propaganda útra mentünk. Előbb *Bajorországba* utaztunk és Münchenben a királyi család előtt is játszottunk igen nagy sikerrel. Ezután *Augsburgban*, *Würzburgban*, *Regensburgban* és *Nürnbergben* is hangversenyetünk.

*Nürnbergből* honvédenekarom *Bayreuthba* utazott, hogy ott *Wagner* Richárd szellemé előtt hódoljon. Sírjánál ugyanakkor megjelent *Wagner* Sigfried is egész családjával és a nagy

mester leányával *Chamberlainnéval*, majd Wagner Sigrifred vendégül is látott bennünket és teljes elragadtatását nyilvánította játékunk felett. Talán szabad még megemlítenem, hogy amikor Münchenben, a királyi palota előtt szerenádot adtunk, a bajor király személyesen nyujtotta át nekem a *Bene Merenti*-rendjelet.

Egy évvel később honvédek karommal ugyancsak propaganda útra mentem *Bulgáriába* és *Törökországba*. Hat napon át Szófiában hangversenyeztünk és amikor néhai Ferdinánd cser előtt játszottunk, ugyancsak tőle vittem át a bolgár koronarendjelet.

Szófiából *Konstantinápolyba* utaztunk, ahol hét napig hangversenyeztünk. Itt is nagy tetszéssel fogadták produkcióinkat és a szultán az *Osmánje*-rendjellel tüntetett ki.

## Egy darabka történelem

De ezután a sok gyönyörűség után, bizony szörnyű napok következtek...

1918-ban a szerencsétlen összeomlás után, csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudtam együtt tartani zenekaromat. De valahogyan még ekkor is a kezemből tartottam zenekaromat odakünn a Ferenc József-laktányában, ahol a fiztői étközben csaknem naponta hangversenyeket tartottunk...

Szeptember végén azután egy felejthetetlen szép napon táviratot kaptam Siófokról, a fővezértől, Kormányzó Urunktól, hogy ha csak egy mód van rá, vonuljak azonnal zenekarommal Siófokra... Elképzelhetetlenül nagy és csaknem teljesíthetetlennek látszó feladat volt ez számunkra. Főképpen azért, mert a románok elfoglalták laktányánkat is, másrészt pedig a Marlonvásáron, Erden, Ercsim futó vasúti vonalakat is megszállva tartották... Valahogyan azonban mégis sikerült lehetőséget találnom arra, hogy a vasútigazgatósággal megállapodván, az egész honvédekzenekart, felszerelésünkkel, zenekari anyagunkkal, hangszereinkkel, sőt még a nagydobokat hozó kis ponyva-lovacskáinkkal együtt, Budapest határán túl, szinte lopva, néhány közönséges marhakocsira raktuk és lepiombáltattuk, majd éjnek idején Erden át útnak indítottuk... Zenekarom minden egyes tagja, áthatva a hazafias kötelességteljesítés lélekemelő pillanatának nagyságától, megfogadta,

hogy akar az élete árán is, de szembe száll minden veszéllyel. Hogy nem kis feladat volt ez mindnyájunk számára, az elképzelhető, mert bizony Albertfalván végig román őrszemek állottak, de ennek ellenére sikerült az egyik őrháznál négy vagónból álló egész transzportunkat, Erd és Ercsifájékán, látszólagos „tolatás” címén az állomásra csempészni, majd onnan Székesfehérvárig, éjjel pedig Siófokig „tolatni”.

## Bevonulás Budapestre

Siófokon persze nagy lelkesedéssel fogadtak bennünket. Mi pedig hamarosan rendbe szedelődztünk és készültünk a nagy bevonulásra. Csapatunk élén fővezérünkkel mi menteltünk Székesfehérvárig, pattogó, tüzes, magyar indulók hangjai mellett, majd az ünnepi bevonulás következett Budapestre, az ország szívébe, amit soha életemben, sem én, sem pedig egyetlen zenészem nem fogunk elfelejteni...

Ha csak erre az egyetlen egy „menetelése” gondolok — mert hiszen ekkor a történelmi eseménynél olt lépkedtem én is derék honvédekzenekarom tagjai élén —, boldog büszkeség fog el, hogy ebben tevékeny részem lehetett.

Sohasem fogom elfelejteni azt sem — és azt hiszem ezért minden jövődöbéli katonakarmesteriársam hállás is —, hogy a Siófokra való sikeres bevonulásom jutalmául, azidőtől fogva a katonakarmesterek, akik addig mint katonai *tiszviselők* szerepeltek — *tiszti* minősítést és rendfokozatot kaptak. Így én is, harminchat évi szolgálat után, mint magyar királyi honvéd *alezredes* és zenedüji igazgató vonultam nyugalomba.

Bücsúzásokor érdekes csoportfényképet mutat Fricsay büszkén, amelyen együtt látom ifj. Fricsay Ferenc egyik koncertjén résztvevő következő illusztris társaságot: *Desirée Defaux* brüsszeli konzervatóriumi igazgatót, *Szent-Györgyi* Albert professzort, *Dohnányi* Ernőt, a fiatal Fricsayt és feleségét; dr. *Telbisz* Márta orvosnőt és a boldog apát, nagyapát, illetve dédapát, e soha nem hősét, az „örökifjú” idősebb Fricsay Richárd ny. alezredest és az egyes honvédek egykori derék zenedüji igazgatóját.

**Polgár Géza**